

LUCIJA PERIĆ

SANDA LANGERHOLZ, scenski magnetizam kakav se rijetko susreće

Zagreb, 18. srpnja 1932. – Zagreb, 22. svibnja 2023.

Još u ranom djetinjstvu, Aleksandra Sanda Langerholz pokazivala je sklonost glazbi i kazalištu. Kao srednjoškolka upisala je glasovir u Glazbenoj školi „Vatroslav Lisinski“, i to kod istaknute pijanistice i pedagoginje Melite Lorković. Uskoro prelazi na solopjevanje (kod Ive Lhotke Kalinskog i Zlatka Šira), kojem se namjeravala profesionalno posvetiti u budućnosti. Diplomirala je 1954. godine, a zanesenost idejom o karijeri operne pjevačice prestaje zbog ljubavi prema glumi, koju još u vrijeme studija pjevanja upisuje na Akademiji dramske umjetnosti. Odmah je primjećuju profesori, na čelu s Brankom Gavellom, pa još kao studentica počinje nastupati u Zagrebačkom dramskom kazalištu, gdje debitira 1954. u predstavi *Vještice iz Salema* Arthura Millera (preveo Kosta Spaić), u režiji Dine Radojevića, i to u glavnoj ulozi Abigail. Nakon što je diplomirala glumu 1956. godine, u klasi Vlade Habuneka, odlazi u varaždinsko Narodno kazalište *August Cesarec*, gdje ostvaruje svoj prvi profesionalni angažman i ostaje dvije godine. Igra brojne uloge, od kojih se ističu Neda u Matkovićevoj drami *Na kraju puta*, Antigona u istoimenoj Sofoklovoj tragediji, Katica u Kolarovoj drami *Svoga tela gospodar* te Maša u *Đerdanu* Jakova Gotovca. U jednom kasnijem intervjuu

izjaviti će da je „upravo varaždinsko kazalište dalo najsnažniji poticaj njenom budućem razvoju kao posve mlade glumice“, što je objasnila činjenicom da se u njemu u jednoj sezoni odigra niz raznovrsnih uloga iz tekstova koji su vremenski i tematski jedan od drugog veoma udaljeni pa se navikla prilagoditi se svemu te stekla radne navike.

Godine 1958. vraća se u Zagreb i zapošljava u Zagrebačkom kazalištu lutaka. Iako se u kasnijim godinama karijere radu s lutkama jednom vratila kao redateljica (*Ježeva kućica*, Gradsko kazalište lutaka u Rijeci, 2001.), poimanje njezina angažmana u ZKL-u najbolje odražava njezina izjava iz 1968. u Plavom vjesniku : „Kad ne bih dobila angažman, onda sam radila u Kazalištu lutaka i osjećala se otprilike kao krojačica koja obavlja svoj posao, a želi da radi u nekom salonu.“ Srećom i za nju i za povijest našega kazališta, u to se doba na sceni Komedije pojavljuju mjuzikli, a prvi postavlja Vlado Habunek, do 1964. nastavnik na Akademiji u čijoj je klasi Sanda diplomirala i koji je glazbeni talent svoje studentice dobro zapamtio pa je poziva da odigra glavnu ulogu Katarine u Porterovu *Poljubime, Kato*. Posebno za tu priliku, Habunek s Broadwaya dovodi poznatoga plesača, ali i koreografa Raya Harrisona. Nakon toga velikog uspjeha, Sanda Langerholz 1960. dobiva stalni angažman u Komediji, koja nastavlja nizati mjuzikle američkih skladatelja. Godine 1973. predstavljeni su i na svečanoj dodjeli nagrada *Tony* jer je dio programa dodjele bio je posvećen Vladi Štefančiću, koji je baš tada u Komediji režirao još jedan od hitova s Broadwaya, *Čovjeka iz Manche* Dalea Wassermana. I u toj predstavi spomenuta je i Sanda Langerholz.

Osim u mjuziklima, ona igra i u brojnim dramskim predstavama, u kojima pretežito tumači karakterno zahtjevne likove, poput Abre u Steinbeckovoj drami *Istočno od raja*, Perrelle u drami Luigija Pirandella *Čovjek, zvijer, krepost*, Silvije u Bettijevu *Zločinu na kozjem otoku*, Kolumbine u Krležinoj *Maskerati*, Matilde u *Malo pa ništa* Antuna Gustava Matoša. Posebno se u toj velikoj karijeri ističu tri ostvarenja u djelima Bertolta Brechta: *Šen Te-Šui Te* u *Dobrom čovjeku iz Sečuana*, Leokadja Begbick u *Usponu i padu grada Mahagonnyja* te Gđa Peachum u *Operi za tri groša*. Daljnju karijeru Sande Langerholz najviše su ipak obilježili mjuzikli, poput *Ljubimice Divljeg zapada* Sammyja Faina, *Guslača na krovu* Jerryja Bocka i Josepha Steina, *Slatke Irme* Marguerite Monnot, *Aplauz* Betty Comden, Adolpha Greena i Charlesa Strousa i mnogi drugi. Sve navedene, zahtjevne Komedijine produkcije imale su jednu zajedničku karakteristiku – Sandu Langerholz u glavnoj ulozi, a ona koja ju je najviše proslavila je nezaboravna *Jalta Jalta*, tj. glavna uloga Nine Filipovne.

„Ona je imala i ima sve što treba za veliku svjetsku divu. Vrhunsko glazbeno i glumačko umijeće uz karizmu i šarm kakav se rijetko susreće“, rekao je Alfi Kabiljo kad su ga pitali zašto je baš Sanda odabrana za glavnu ulogu u našem prvom mjuziklu. Predstava o trojici sobara koji sa svojim državicima dolaze na Krim, na sastanak o podjeli svijeta i ondje upoznaju Ninu Filipovnu od koje saznaju za zelenu livadu – metaforički prostor sreće i blagostanja u koji bi svi željeli pobjeći

– fenomen je do danas. Praizvedba u režiji Vlade Štefančića, prema ideji i libretu Milana Grgića i glazbi Alfija Kabilja, odigrana je 28. prosinca 1971. godine, a o njezinu uspjehu dovoljno svjedoči to da je do posljednje izvedbe, 11. veljače 1994., odigrana 534 puta, od čega 484 puta u Zagrebu, gdje ju je gledalo 320.413 gledatelja. Osim diljem Jugoslavije, predstava je 17 puta igrala u Sloveniji na ljubljanskim Križankama i 14 puta u tršćanskom Teatru Rossetti na talijanskom jeziku. Ono što je posebno zanimljivo jest činjenica da je u sve 534 izvedbe igrala ista postava, a slavnu četvorku koju su uz Sandu činili Boris Pavlenić, Richard Simonelli i Vladimir Krstulović, mnogi pamte i danas. Bliska suradnja Sande Langerholz i Vlade Štefančića postavila ju je opravdano u središte tzv. zagrebačke škole mjuzikla. Riječ je o Štefančićevu pothvatu kojim je poticao na stvaranje i kontinuirano produciranje te zahtjevne scenske forme postavljanjem brodvejskih, a potom i domaćih mjuziklâ. Sve ono što je od Štefančića naučila, Sanda Langerholz je nakon umirovljenja 1992. pa do 1998. godine prenosila na svoje studente na Akademiji dramske umjetnosti. Uz matičnu Komediju, igrala je i u Teatru &TD, na Dubrovačkim ljetnim igrama, u Histrionima i u Teatru u gostima.

Usporedno s bogatom karijerom u kazalištu, Sanda Langerholz sudjelovala je kontinuirano i u programu Televizije Zagreb. Svoju televizijsku karijeru počela je 1960. godine kao voditeljica emisije *Ekran na ekranu*, u više sezona među najgledanijim sadržajima zagrebačke televizije. U toj emisiji, i u brojnim drugima, surađuje sa svojim suprugom, istaknutim redateljem i urednikom Angelom Miladinovim (1928. – 1984.), a godine 1970. dobiva ulogu Maje Matić u našoj prvoj obiteljskoj seriji *Veliki i mali* Milana Grgića, koja je stekla golemu popularnost. Među brojnim kasnijim televizijskim ulogama treba istaknuti onu u humorističnoj seriji *Punom parom*, dramskoj seriji za djecu *Smogovci* i emisiji za djecu *Žutokljunac*. Filmske uloge ostvaruje od 1971. godine, i to u *Lovu na jelene* Fadila Hadžića, *Vlakom prema jugu* Petra Krelje (1981.) i *Zlatnim godinama* Davora Žmegača (1992.).

Za svoja umjetnička ostvarenja primila je brojne nagrade (Nagrada grada Zagreba, Nagrada Hrvatskog društva dramskih umjetnika, godišnja Nagrada *Vladimir Nazor* te Priznanje na Sterijinom pozorju). Navedene nagrade i brojne druge zaokružila je Nagrada hrvatskog glumišta za životno djelo 1994. godine.

Talent, šarm, prelijep izgled i karakteristični, magnetičan glas Sande Langerholz koji se ne zaboravlja te savršena glumačka tehnika bili su njezina „oruđa“ kojima se odavno upisala u ponajveće dive našega glumišta, u kojem će ostati u kolektivnoj memoriji svojih suradnika i brojne publike, koja je u neka bolja, prošla vremena strpljivo stajala u redovima pred Komedijom da bi svjedočila savršenom umijeću jedne nezaboravne scenske pojave.